

**TƏRBİYƏ TEXNOLOGİYALARI
ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
UPBRINGING TECHNOLOGIES**

UOT 37.0

Aygün Rəhim qızı Qafarova
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
Xəzər Universiteti
<https://orcid.org/0009-0004-1260-129X>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(5\).91-94](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(5).91-94)

**TƏLƏBƏLƏRİN AİLƏ HƏYATINA VƏ ÖVLAD TƏRBİYƏSİ İŞİNƏ
HAZIRLANMALARI: PROBLEM BAXIMINDAN MÖVCUD ƏDƏBİYYATIN
ÖYRƏNİLMƏSİ VƏ TƏHLİLİ**

Айгюн Рагим кызы Гафарова
докторант по программе доктора философии
Университет Хазар

**ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ И ВОСПИТАНИЮ ДЕТЕЙ:
ИЗУЧЕНИЕ И АНАЛИЗ СУЩЕСТВУЮЩЕЙ ЛИТЕРАТУРЫ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ
ПРОБЛЕМЫ**

Aygun Rahim Gafarova
doctorial student in the program of doctor of philosophy
Khazar University

**PREPARING STUDENTS FOR FAMILY LIFE AND RAISING CHILDREN: STUDY AND
ANALYSIS OF EXISTING LITERATURE FROM THE POINT OF VIEW OF THE
PROBLEM**

Xülasə. Sevərək ərə getmək, evlənmək - gənclərin, qızlarının və oğullarının uğurlu nikaha və xoşbəxt ailəyə sahib olmaları hər bir valideynin arzusudur. Bunun üçün hər bir gənc ailə həyatına hazırlanmalıdır. Əvvəlcə ailədə, sonra təhsil müəssisələrində. Onlara həm də uşaqları tərbiyə etmək də öyrədilməlidir.

Məqalədə tələbələrin müstəqil ailə həyatına və gələcək uşaqlarının tərbiyə edilməsindən danışılır.

Açar sözlər: müstəqil ailə həyatı, müstəqil ailə həyatına hazırlıq, uğurlu nikah, xoşbəxt ailə, uşaqların tərbiyəsi

Аннотация. Желанием каждого родителя является, чтобы у их дочерей и сыновей был удачный брак по любви и счастливая семья. Для этого молодежь должна быть подготовлена к семейной жизни. Вначале в семье, затем в учебных заведениях. Их также следует научить тому, как воспитывать детей.

В статье говорится о самостоятельной семейной жизни студентов и воспитании их будущих детей.

Ключевые слова: самостоятельная семейная жизнь, подготовка к самостоятельной семейной жизни, удачный брак, счастливая семья, воспитание детей

Abstract. The desire of every parent is for their daughters and sons to have a successful marriage for love and a happy family. For this, young people must be prepared for family life. First in the family, then in educational institutions. They should also be taught how to raise children.

The article talks about independent family life of students and the upbringing of their future children.

Key words: independent family life, preparation for independent family life, successful marriage, happy family, upbringing children

Ailə hər bir şəxsin doğulduğu, boya-başa çatdığı, qayğı və təhlükəsizliklə əhatə olunduğu, tərbiyə aldığı müqəddəs ocaqdır. Ailələr nə qədər möhkəm olsalar cəmiyyətimizin dayaqları da bir o qədər möhkəm olar.

Evlənməmişdən, ərə getməmişdən əvvəl gənc oğlan da, gənc qız da müstəqil ailə həyatına hazırlanmalıdır.

Ailə qurmaq deyəndə söhbət mağazadan, bazardan nə isə almaqdan getmir ki, xoşuna gəlmədikdə dəyişsən. Statistika müraciət edərək söhbətimizi davam etdirməyə çalışaq. “Bu ilin yanvar-oktyabr aylarında Ədliyyə Nazirliyinin qeydiyyat şöbələri tərəfindən 46.100 nikaha daxilolma və 14.316 boşanma halları qeydə alınıb” [1].

Az qala nikah ittifaqı bağlama halı ilə boşanmalar eyni vəziyyətdədir. Arzu olunmaz vəziyyətdir. 10 ay ərzində 14 min 316 boşanma olmuşdur. Belə çıxır ki, gənclər düşünmədən, ölçüb-biçmədən, ailə həyatında üzləşə biləcəkləri problemləri nəzərə almadan evlənmişlər. Bəziləri ailə həyatını yalnız əlvan boyalarda görürlər. Bir balaca çətinlik yarananda sanki ailə həyatından, birgəyaşayışdan bezirlər.

Böyüməkdə olan nəslin ailə həyatına və övlad tərbiyəsi işinə hazırlanmasına uşaqlıq illərindən ailədə başlanılır. Sonra ümumtəhsil məktəbində (liseydə, gimnaziyada, texniki-peşə məktəbində) bu iş davam etdirilir. Məktəbdə ayrı-ayrı fənlərin, xüsusən ədəbiyyat, Azərbaycan dili, musiqi, həyat bilgisi, texnologiya, Azərbaycan tarixi və b. tədrisi zamanı ailə həyatına hazırlıq məsələləri diqqət mərkəzinə gətirilir. İbtidai siniflərdə bilavasitə ailəyə hazırlıq məsələlərindən danışılır, bilvasitə bu işin üzərində dayanılır. Yaxşı evdarlıq səriştəsinə yiyələnmək, xörək bişirmək, paltar tikmək və yumaq, ütüləmək, ev yığışdırmaq, ata-ananın, özündən kiçiklərin qayğısına qalmaq, böyüklərin hörmətini saxlamaq, rayon və kənd yerlərində bağ-bağçada işləmək və s. Ailə həyatı ilə bağlı məsələlərdir.

Yuxarı siniflərdə ədəbiyyat dərslərində Azərbaycan yazıçı və şairlərin əsərləri ilə (“Leyli və Məcnun” və s.), bayatılar, laylalar, qoşmalarla, əzizləmə, oxşamalarla tanışlıq əsasında şəxsiyyətlərarası münasibətlər, oğlanla qızın dostluğu, məhəbbət (Vətənə, ata-anaya, bacı-qardaşa, rəğbət bəslədiyin şəxsə, xoşun

gəldiyi qıza (oğlana) münasibət ailə həyatına hazırlıq baxımından zəngin material verir.

Ali təhsil müəssisələrində oxuyarkən imkanlar daha da genişlənilir. Tələbələr artıq gənclik yaşlarında dirlər. Cinslərarası münasibətlər zəminində qızlarla oğlanlarda sevgi, rəğbət, bağlılıq, xoşagəlmə, vurğunluq, eşq, məhəbbət baş. Qaldırır. Bəziləri elə tələbəlik illərində nişanlanır, hətta evlənilirlər də. Ali təhsil fənləri də, auditoriyadankənar tədbirlər də gənclərin müstəqil ailə həyatına və övlad tərbiyəsinə hazırlanmalarına kömək edir.

Vaxtilə ümumtəhsil məktəblərində Ailə həyatının etika və psixologiyası fənni keçilirdi. Professorlar Ə.Ə. Əlizadə və A.N. Abbasov “Ailə” dərsliyinin, “Ailə həyatının etika və psixologiyası” (müəllimlər üçün) və “Ailə həyatının etika və psixologiyası üzrə müntəxəbat” (şagirdlər üçün) dərsləri vəsaitlərinin müəllifləri idilər. Bu fənn həftədə bir saat olmaqla tədris edilirdi. SSRİ dağılanda fənnin tədrisinə də ara verildi.

Pedaqoji kolleclərdə “Milli əxlaq və ailə etikasını” fənni keçilməyə başlandı. Proqram və dərslilik professor A.N. Abbasov tərəfindən hazırlanmışdı. Bir müddət sonra Azərbaycan Dillər Universitetində və Gəncə Dövlət Universitetində də haqqında danışılan fənn tədris edilməyə başlandı.

Hazırda bəzi universitetlərdə Ailə pedaqogikası fənni keçilir. Bu fənnin proqramını və dərsliyini də professor A.N. Abbasov yazmışdır. Bakı Qızlar Universitetində Ailə dəyərləri fənni tədris edilir. Bu fənnin proqramı da, dərsliyi də professor A.N. Abbasov tərəfindən qələmə alınmışdır.

Ona görə də təhsilalanların müstəqil ailə həyatına və gələcək övladlarının tərbiyəsi işini hazırlanması deyəndə prof. A.N. Abbasovun dərslilikləri və tədqiqatları yada düşür. Qeyd etmək lazımdır ki, professor hələ 1995-ci ildə pedaqogika elmləri doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün “Məktəbliləri ailə həyatına hazırlamağın nəzəriyyəsi və təcrübəsi” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Doktorluq dissertasiyasının müdafiəsi ərəfəsində onun “Ümumtəhsil məktəbi şagirdlərini ailə həyatına hazırlamağın bəzi məsələləri”, “Təlim prosesində və dərskənəkar tədbirlər zamanı şagirdlərdə ailə həyatının mənəvi və psixoloji əsaslarının formalaşdırılması”; professor Ə.Ə. Əlizadə ilə birgə “Ailə həyatının etika və psixologiyası kursunun tədrisinə dair (I və II hissələr), “Ailə hə-

yatının etika və psixologiyası" kursu üzrə tapşırıqlar sistemi", "Ailə həyatının etika və psixologiyası" kursunun tədrisinin ümumi məsələləri", prof. H.H. Əhmədovla birgə "Qız gəlin köçür" və s. kitabçaları; "Toydan əvvəl və sonra" kitabı nəşr etmişdir.

Bundan başqa, prof. A.N. Abbasovun elmi rəhbərliyi ilə L.A. Əliyeva psixologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün "Tələbələrin ailə həyatına hazırlanmasının psixoloji xüsusiyyətləri" (2005); T.V. Rüstəmli isə prof. İ.İ. Əliyevin elmi rəhbərliyi ilə pedaqoji elmlər namizədi elmi dərəcəsi almaq üçün "V-IX sinif şagirdlərinin ailə həyatına hazırlanmasında etno-pedaqoji materiallardan istifadə üzrə işin imkan və yolları" (2006) mövzusunda dissertasiyaları müdafiə etmişdir.

Xarici ölkələrdə də bir sıra tədqiqatlar aparılmış, doktorluq və namizədlik dissertasiyaları yazılmışdır. S.M. Pitelinin "Tələbələrin ailə yaratmağa hazırlığının formalaşdırılması" (2005), M.V. Syominanın "Universitetdə təhsil prosesində tələbələrin nikah və ailə münasibətlərinə şəxsi hazırlığının inkişafı üçün pedaqoji şərtlər" (2002), N.A. Salavatovanın "Şagirdləri nikah və ailə münasibətlərinə hazırlamaq üçün pedaqoji şərtlər: Dağıstan Respublikasının materialı əsasında" (2010), P.A. Reşetovun "Universitet tələbələrinin ailə həyatına hazırlanmasının təkmilləşdirilməsi üçün pedaqoji şərait" (2004) dissertasiyalarını nümunə gətirmək mümkündür.

Prof. A.N. Abbasovun "Milli əxlaq və ailə etikası" dərsliyi 4 bölmədən ibarətdir. "Milli əxlaq və ailə etikası" ümumi məsələləri" adlanan birinci bölmədə kursun öyrənilməsinin əhəmiyyəti və məqsədi diqqətə çatdırılır; əxlaqın yaranması və inkişafı; Azərbaycan folklorunda milli-mənəvi dəyərlər; "Avesta"da, İslam dinində, "Kitabi-Dədə Qorqud"da, Azərbaycan maarifçilərinin yaradıcılığında; imperiyalar dövründə və müstəqilliyimiz illərində milli mənəvi dəyərlər özünə yer almış; Nizami Gəncəvinin, Nəsirəddin Tusinin, Şah İsmayıl Xətayinin, Məhəmməd Füzulinin əxlaqi görüşləri öz ifadəsini tapmışdır.

Dərsliyin II bölməsi "Əxlaqın əsas kateqoriyaları"ni əhatə edir, vicdan, xeyirxahlıq və yaxşılıq, borc, şərəf və ləyaqət, namus, ismət, həya, məsuliyyət, həyatın mənası və xoşbəxtlik və s. barədə zəruri təəssürat yaradılır.

Dərsliyin "Ailə etikası" adlanan III bölməsində oğlan və qızların qarşılıqlı münasibətlərinin mənəvi əsasları, məhəbbət, sevənlərin davranış mədəniyyəti, gənclərin ailə həyatına hazırlanması, nikah, Azərbaycan ailəsi, ailə üzvlərinin hüquq və vəzifələri, ailənin mənəvi və psixoloji əsasları, ailə üzvlərinin gigiyenik mədəniyyəti, ailənin büdcəsi, boşanma və s. bu kimi məsələlərin üzərində dayanılır.

IV bölmə "Ailə və uşaqlar" adlanır. Gənc ailədə uşaq, ailədə uşaqların tərbiyəsi, ata və ana ilk tərbiyəçilərdir, ailədə tərbiyənin prinsip və metodlarından istifadə kimi məsələlər bu bölmədə araşdırılır.

Professorun "Ailə pedaqogikası" dərsliyində yuxarıda haqqında danışılan məsələlərdən başqa ailə tərbiyəsinin priyomları və vasitələri, ailənin funksiyaları, ailənin tipləri və quruluşu, ailənin aspektləri, gender problemi ailə münasibətlərində tolerantlıq uşaqların cinsi tərbiyəsi və s. bu kimi məsələlər işıqlandırılır.

"Milli əxlaq və ailə etikası" dərsliyində, qeyd etdiyimiz kimi, "Nikah" mövzusu var. Tələbələr bu mövzu ilə həvəs, maraq və məmnuniyyətlə tanış olurlar. Dərslidə deyilir: "*Nikah* insan həyatında ən əlamətdar hadisədir. Bu da təbiidir. O, *ailənin hüquqi əsasıdır*. Məhəmməd peyğəmbər (s) bildirdi:" Asmanın rəhmət qapıları dörd yerdə açılır: yağış yağanda, övlad ata-ananın üzünə baxanda, Kəbənin qapısı açılanda bə nikah baş verəndə".

Nikaha başqa sözlə kəbin, izdivac deyilir. Nikah evlənmənin rəsmiləşdirilməsi, qanuni şəkllə salınmasıdır. Nikah şəxsiyyətin mənəvi saflığını və bəşər nəslinin firavanlığını qorumağa imkan verir, insanı bütün münasibətlərdə ucaldır" [4, s. 166].

Yuxarıda deyilənlərdən görünür ki, dərslidlərdə və tədqiqat əsərlərində həm ailə həyatına hazırlıq, həm də övlad tərbiyəsi məsələləri öz ifadəsini tapmışdır.

Problemənin aktuallığı. Ailənin, məhəbbətin uğurlu olması, gələcəkdə doğulacaq uşaqların düzgün tərbiyə alması üçün böyüməkdə olan nəsillə müstəqil ailə həyatına hazırlanmalıdır.

Problemənin yeniliyi. Məqalədə təhsilalanların müstəqil ailə həyatına və övlad tərbiyəsinə hazırlanması məsələləri diqqət mərkəzinə gətirilir.

Problemənin praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılar üçün faydalı olacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Bu il qeydə alınan nikah və boşanmaların sayı açıqlanıb <https://baku.ws/social/bu-il-qeyde-alinan-nikah-ve-boshanmalarin-sayi-achiqlanib>
2. Əlizadə, Ə.Ə. Ailə: Ümumtəhsil məktəblərinin 9-cu sinifləri üçün dərslik / Ə.Ə. Əlizadə, A.H. Abbasov. – Bakı: Maarif, 1989. -256 s.
3. 3.Abbasov, A.N. Məktəbliləri ailə həyatına hazırlamağın nəzəriyyəsi və təcrübəsi: Pedaqoji elmlər doktoru ...dis. Bakı, 1995.- 309 s.
4. Abbasov, A.N. Milli əxlaq və ailə etikası: Ali təhsil müəssisələrinin magistratura səviyyəsi üçün dərslik / A.N. Abbasov. –Bakı: Mütərcim, -2016.- 324 s.
5. Abbasov, A.N. Ailə pedaqogikası: Ali təhsil müəssisələri üçün dərslik. / -A.N. Abbasov. –Bakı: Mütərcim, -2019.- 272 s.
6. Abbasov, A.N. Ailə dəyərləri: Ali təhsil müəssisələri üçün dərslik. / -A.N. Abbasov. -Bakı: Mütərcim, -2024.- 104 s.
7. Əliyeva L.A. Tələbələrin ailə həyatına hazırlanmasının psixoloji xüsusiyyətləri: Psixoloji elmlər namizədi ...dis. Bakı, 2005.- 26 s.
8. Rüstəmli T.V. V-IX sinif şagirdlərinin ailə həyatına hazırlanmasında etnopedaqoji materiallardan istifadə üzrə işin imkan və yolları: Pedaqoji elmlər namizədi ...dis. Bakı, 2006.- 148 s.
9. Пителин, СМ. Формирование готовности студентов к созданию семьи: Диссертация...канд.пед.наук. М., 2005. -160 с.
10. Семина, М.В. Педагогические условия развития личностной готовности студенческой молодежи к брачно-семейным отношениям в образовательном процессе вуза: Диссертация...канд.пед.наук. М., 2002. -184 с.
11. Салаватова, Н.А. Педагогические условия подготовки учащейся молодежи к брачно-семейным отношениям: на материале Республики Дагестан: Диссертация...канд.пед.наук. Махачкала, 2010. -149 с.
12. Решетов, П.А. Педагогические условия совершенствования подготовки студентов вузов к семейной жизни: Диссертация...канд.пед.наук. Махачкала, 2004. -22 с.

E-mail: _quliyevkamal1@gmail.com

Redaksiyaya daxil olub: 02.10.2024-cü il